Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 25. října 2017 [1]

Věc C-645/16

Conseils et mise en relations (CMR) SARL
proti
Demeures terre et tradition SARL

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Cour de cassation (Kasační soud, Francie)]

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 86/653/EHS – Článek 17 – Nezávislí obchodní zástupci – Nárok obchodního zástupce na odškodnění nebo náhradu škody po zániku smlouvy o obchodním zastoupení – Vnitrostátní praxe, která vylučuje nárok na odškodnění v případě ukončení smlouvy zmocnitelem ve zkušební době stanovené ve smlouvě“

Úvod

1. Projednávaná žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, podaná Cour de cassation (Kasační soud, Francie), se týká výkladu článku 17 směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců [2].

2. Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi společnostmi Conseils et mise en relations (CMR) SARL a Demeures terre et tradition SARL (dále jen „DTT“) ohledně žaloby podané CMR na zaplacení kompenzačního odškodnění jako náhrady škody vzniklé zánikem smlouvy o obchodním zastoupení mezi CRM a DTT.

3. Projednávaná věc se týká použitelnosti ustanovení směrnice 86/653 a zejména článku 17 této směrnice v situacích, kdy si strany smlouvy o obchodním zastoupení ve smlouvě dohodly zkušební dobu, ve které byla smlouva ukončena zmocnitelem. Kromě otázky legality stanovení zkušební doby, které má za následek vyloučení použití ustanovení směrnice 86/653 a zejména článku 17 této směrnice na smlouvy obvykle upravené touto směrnicí, poskytne tato věc Soudnímu dvoru příležitost věnovat se širší otázce, a sice které aspekty smlouvy o obchodním zastoupení jsou na základě této směrnice harmonizovány.

1 – Původní jazyk: francouzština.

2 – Úř. věst. 1986, L 382, s. 17; Zvl. vyd. 06/01, s. 177.

Právní rámec

Unijní právo

4. Druhý a třetí bod odůvodnění směrnice 86/653 stanoví:

„vzhledem k tomu, že rozdíly vnitrostátních právních předpisů v oblasti obchodního zastoupení značně ovlivňují podmínky hospodářské soutěže a výkon tohoto povolání uvnitř [Evropské unie] a poškozují úroveň ochrany obchodních zástupců v jejich vztazích se zmocniteli a bezpečnost obchodů; že tyto rozdíly mimo jiné mohou značně omezovat uzavírání a plnění smluv o obchodním zastoupení mezi zmocnitelem a obchodním zástupcem usazenými v různých členských státech;

vzhledem k tomu, že obchod se zbožím mezi členskými státy má probíhat za podmínek obdobných podmínkám jednotného trhu, což vyžaduje sblížení právních řádů členských států v míře nezbytné pro řádné fungování společného trhu; že z tohoto ohledu ani sjednocené kolizní normy neodstraňují v oblasti obchodního zastoupení výše uvedené nevýhody a neumožňují tedy vyhnout se navrhované harmonizaci.“

5. Článek 1 odst. 1 a 2 této směrnice stanoví:

„1. Opatření k harmonizaci stanovená touto směrnicí se použijí na právní a správní předpisy členských států, které upravují vztahy mezi obchodními zástupci a zmocniteli.

2. Pro účely této směrnice se obchodním zástupcem rozumí osoba, která je jako nezávislý zprostředkovatel trvale pověřena sjednávat prodej a nákup zboží pro jinou osobu (dále jen ‚zmocnitel‘) nebo sjednávat a uzavírat tyto obchody jménem a na účet zmocnitele.“

6. Články 13 až 20 směrnice 86/653 jsou obsaženy v její kapitole IV, nadepsané „Uzavření a zánik smlouvy o obchodním zastoupení“. Článek 14 této směrnice zní následovně:

„U smlouvy na dobu určitou, kterou se obě strany řídí i po uplynutí stanovené doby, se má za to, že se změnila ve smlouvu o obchodním zastoupení na dobu neurčitou.“

7. Podle čl. 15 odst. 1 a 2 směrnice 86/653 platí:

„1. Je-li smlouva o obchodním zastoupení uzavřena na dobu neurčitou, může ji každá smluvní strana ukončit výpovědí.

2. Výpovědní lhůta činí v prvním roce trvání smlouvy jeden měsíc, v druhém roce trvání dva měsíce a ve třetím a následujících letech trvání tři měsíce. Strany si nemohou sjednat kratší výpovědní lhůty.“

8. Článek 17 odst. 1 až 3 této směrnice stanoví:

„1. Členské státy přijmou opatření nezbytná, aby obchodní zástupce po zániku smlouvy získal odškodnění podle odstavce 2 nebo náhradu škody podle odstavce 3.

2.

a) Obchodní zástupce má nárok na odškodnění, jestliže

   – zmocniteli přivedl nové zákazníky nebo podstatně zvýšil objem obchodu se stávajícími zákazníky a zmocnitel má i nadále podstatné výhody z obchodu s těmito zákazníky,

a

– zaplacení této odměny je spravedlivé s ohledem na všechny okolnosti, zejména na provize, o které obchodní zástupce přichází a které vyplývají z obchodu s těmito zákazníky. […]

b) Výše odškodnění nesmí překročit částku rovnající se ročnímu odškodnění vypočítanému z průměrné roční odměny pobírané obchodním zástupcem během pěti posledních let, a pokud smlouva trvá dobu kratší než pět let, je odškodnění počítáno z průměru za dotčené období trvání smlouvy.

c) Poskytnutí odškodnění nezbavuje obchodního zástupce možnosti žalovat na náhradu škody.

3. Obchodní zástupce má právo na náhradu škody, která mu vznikne v důsledku zániku vztahů se zmocnitelem.

Tato škoda vzniká zejména, dojde-li k jejich zániku za okolností,

– které zbavují obchodního zástupce provizí, které by při řádném plnění smlouvy získal, a za okolností, které zmocniteli poskytují značné výhody spojené s činností obchodního zástupce, nebo

– které obchodnímu zástupci neumožní umořit náklady a výdaje, které vynaložil na splnění smlouvy na doporučení zmocnitele.“

9. Článek 18 této směrnice zní:

„Odškodnění nebo náhrada podle článku 17 se nevyplatí,

a) jestliže zmocnitel vypoví smlouvu z důvodu neplnění povinností ze strany obchodního zástupce, které by podle vnitrostátních právních předpisů opravňovalo k okamžitému zániku smlouvy;

b) jestliže smlouvu vypoví obchodní zástupce, ledaže důvodem této výpovědi jsou okolnosti na straně zmocnitele, vysoký věk, choroba nebo nemoc obchodního zástupce, a z těchto důvodů na něm nelze spravedlivě požadovat, aby nadále vykonával své činnosti;

c) jestliže obchodní zástupce po dohodě se zmocnitelem postoupí práva a povinnosti vyplývající ze smlouvy o obchodním zastoupení třetí osobě.“

10. Konečně článek 19 této směrnice stanoví, že „[s]trany se nemohou před zánikem smlouvy odchýlit od článků 17 a 18 v neprospěch obchodního zástupce“.

Francouzské právo

11. Francouzská republika provedla článek 17 směrnice 86/653 do svého vnitrostátního práva tím, že si zvolila režim obsažený v odstavci 3 uvedeného článku.

12. V tomto ohledu článek L134-12 code de commerce (obchodní zákoník) stanoví:

„V případě zániku vztahů obchodního zástupce se zmocnitelem má obchodní zástupce nárok na kompenzační odškodnění jako náhradu vzniklé škody.

Obchodní zástupce ztrácí nárok na náhradu, pokud neoznámil zmocniteli ve lhůtě do jednoho roku od zániku smlouvy, že hodlá své nároky uplatnit.

Právní nástupci obchodního zástupce mají rovněž nárok na náhradu, pokud došlo k zániku smlouvy úmrtím zástupce.“

Skutkový stav, řízení a předběžná otázka

13. Dne 2. prosince 2011 DTT jako zmocnitel uzavřela s CMR smlouvu o obchodním zastoupení týkající se prodeje rodinných domů. Tato smlouva stanovila zkušební dobu dvanáct měsíců, po jejímž uplynutí se považovala za smlouvu na dobu neurčitou, s možností pro každou stranu smlouvu ukončit ve zkušební době s výpovědní lhůtou patnáct dnů v prvním měsíci a poté jeden měsíc. Smlouva o obchodním zastoupení stanovila za cíl uskutečnění 25 prodejů ročně.

14. Dopisem ze dne 12. června 2012 DTT oznámila CMR své rozhodnutí ukončit dotčenou smlouvu po uplynutí smluvní výpovědní lhůty jeden měsíc. Toto rozhodnutí bylo odůvodněno nedodržením cíle stanoveného uvedenou smlouvou, jelikož CRM uskutečnila v pěti měsících pouze jeden prodej.

15. Podáním ze dne 20. března 2013 CMR zažalovala DTT u tribunal de commerce d’Orléans (Obchodní soud v Orléans, Francie) na zaplacení zejména kompenzačního odškodnění jako náhrady škody vzniklé zánikem smlouvy o obchodním zastoupení. Rozsudkem ze dne 30. ledna 2014 tento soud návrhům CMR částečně vyhověl.

16. Dne 14. února 2014 DTT podala proti tomuto rozsudku odvolání. Rozsudkem ze dne 18. prosince 2014 cour d’appel d’Orléans (Odvolací soud v Orléans, Francie) zčásti zrušil rozsudek tribunal de commerce d’Orléans (Obchodní soud v Orléans). Zejména tento soud rozhodl, že v případě zrušení smlouvy o obchodním zastoupení ve zkušební době nárok na kompenzační odškodnění stanovený v článku L134-12 obchodního zákoníku nevznikl.

17. CMR podala proti tomuto rozsudku kasační opravný prostředek ke Cour de cassation (Kasační soud). Jak uvedl Cour de cassation (Kasační soud) ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, cour d’appel d’Orléans (Odvolací soud v Orléans) ve svém rozsudku zaprvé uplatnil ustálenou judikaturu obchodního, finančního a hospodářského senátu Cour de cassation (Kasační soud), na základě které existuje z práva na odškodnění výjimka, pokud byla smlouva o obchodním zastoupení ukončena ve zkušební době. Zadruhé Cour de cassation (Kasační soud) uvedl, že směrnice 86/653 neodkazuje na případnou zkušební dobu, takže takovou dobu si mohou strany smlouvy o obchodním zastoupení sjednat, aniž by to představovalo porušení unijního práva. Konečně zatřetí připomněl s odkazem na judikaturu Soudního dvora, že směrnice 86/653 má za cíl chránit obchodního zástupce v jeho vztahu se zmocnitelem a že čl. 17 odst. 2 a 3 této směrnice je třeba vykládat ve smyslu, který přispívá k této ochraně.

18. Za těchto podmínek se Cour de cassation (Kasační soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Uplatní se článek 17 směrnice […] 86/653 […] i v případě, že k zániku smlouvy o obchodním zastoupení dojde ve zkušební době, která je v této smlouvě stanovena?“

19. Písemná vyjádření předložily DTT, francouzská a německá vláda, jakož i Komise.

Analýza

20. Ve své předběžné otázce se předkládající soud táže na použitelnost čl. 17 odst. 2 a 3 směrnice 86/653. Obecněji je cílem otázky předkládajícího soudu posoudit slučitelnost jeho judikatury v oblasti smluv o obchodním zastoupení, podle které se status obchodního zástupce upravený směrnicí 86/653 uplatní až po uplynutí zkušební doby, se směrnicí 86/653.

Úvodní poznámky

21. Nejprve je třeba připomenout, že směrnice 86/653 se použije v rámci sporu mezi dvěma stranami smlouvy o obchodním zastoupení s bydlištěm ve Francii, který nevykazuje žádný jiný cizí prvek [3].

22. V tomto ohledu je třeba zejména uvést, že je nesporné, že cílem směrnice 86/653 je harmonizovat právo členských států v oblasti právních vztahů mezi stranami smlouvy o obchodním zastoupení [4], jak vyplývá z čl. 1 odst. 1 této směrnice. Původní logikou směrnice 86/653 bylo totiž vytvořit rovné příležitosti pro zmocnitele vykonávající činnost na vnitřním trhu s využitím obchodních zástupců, neboť za účelem investování a vykonávání podnikatelské činnosti musí zmocnitelé vědět, kterým pravidlům podléhají, pokud jde o odškodnění a odměňování obchodních zástupců, jichž využívají [5].

23. V tomto směru Soudní dvůr rozhodl, že články 17 a 18 směrnice 86/653 mají klíčový význam, neboť definují úroveň ochrany, kterou unijní normotvůrce považoval pro obchodní zástupce v rámci vytvoření jednotného trhu za rozumnou, a dále že režim zavedený za tímto účelem touto směrnicí má kogentní povahu [6].

K funkci režimu odškodnění stanoveného v článku 17 směrnice 86/653

24. Úvodem je třeba se zaprvé zabývat funkcí režimu odškodnění stanoveného v článku 17 směrnice 86/653. Soudní dvůr již měl příležitost zejména v rozsudcích Honyvem Informazioni Commerciali [7] a Marchon Germany [8] poskytnout k této otázce několik upřesnění [9].

25. Nejprve je třeba mít na paměti některé rysy fungování smlouvy o obchodním zastoupení. I když práce obchodního zástupce spočívá převážně ve sjednávání uzavírání obchodních transakcí a v navazování nových obchodních vztahů pro zmocnitele, obchodní zástupce má – v zásadě – nárok na provizi pouze tehdy, pokud je konkrétní obchod uzavřen v důsledku jeho činnosti, jak vyplývá zejména z čl. 7 odst. 1 písm. a) směrnice 86/653. Naproti tomu vztah se zákazníkem může, jakmile je navázán, vést k řadě obchodů i bez dalšího jednání zástupce. Přitom je tak odměňována předchozí práce. Povahu režimu odškodnění stanoveného v článku 17 směrnice 86/653 je třeba posuzovat v tomto kontextu.

26. Z výše uvedeného vyplývá, že ekonomická škoda ve smyslu čl. 17 odst. 3 směrnice 86/653 může vyplývat ze skutečnosti, že k zániku smlouvy došlo v okamžiku, kdy obchodní zástupce získal nového klienta. V tomto případě totiž provize zaplacené do okamžiku zániku neodrážejí hodnotu goodwillu generovaného pro zmocnitele [10]. Z toho vyplývá, že mechanismus odškodnění má za cíl nikoliv sankcionovat zánik smlouvy nebo přiznat zástupci výživné z důvodu zániku smlouvy, nýbrž odměnit

3 – V tomto ohledu viz rozsudek ze dne 13. července 2000, Centrosteel (C-456/98, EU:C:2000:402, bod 13), ve kterém Soudní dvůr rozhodl, že cílem směrnice 86/653 „je harmonizovat právo členských států v oblasti právních vztahů mezi stranami smlouvy o obchodním zastoupení, bez ohledu na jakýkoliv přeshraniční prvek. Oblast její působnosti tedy překračuje oblast působnosti základních svobod zakotvených Smlouvou“.

4 – Viz zejména rozsudek ze dne 23. března 2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, bod 18 a citovaná judikatura).

5 – Viz rovněž mé stanovisko ve věci Agro Foreign Trade & Agency (C-507/15, EU:C:2016:809, bod 56).

6 – Rozsudek ze dne 17. října 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, body 39 a 40).

7 – Rozsudek ze dne 23. března 2006 (C-465/04, EU:C:2006:199).

8 – Rozsudek ze dne 7. dubna 2016 (C-315/14, EU:C:2016:211).

9 – Kromě funkce stanovené v článku 17 směrnice 86/653 již bylo Soudnímu dvoru položeno mnoho jiných otázek týkajících se výkladu tohoto článku, a sice ohledně použitelnosti této směrnice v situaci, kdy je jedna ze stran usazena v třetím státě, viz rozsudky ze dne 9. listopadu 2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605), a ze dne 16. února 2017, Agro Foreign Trade & Agency (C-507/15, EU:C:2017:129); ohledně podmínek výpočtu odškodnění a přípustnosti doplňujícího odškodnění viz rozsudky ze dne 26. března 2009, Semen (C-348/07, EU:C:2009:195), a ze dne 3. prosince 2015, Quenon K. (C-338/14, EU:C:2015:795), respektive ohledně zániku nároku obchodního zástupce v situacích pochybení jemu přičitatelných nebo neplnění smlouvy s třetím klientem viz rozsudky ze dne 28. října 2010, Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:647), a ze dne 17. května 2017, ERGO Poisťovňa (C-48/16, EU:C:2017:377).

10 – Viz mé stanovisko ve věci Marchon Germany (C-315/14, EU:C:2015:585, bod 27) a zpráva – zjevně nikoliv závazná, ale nicméně poučná – Evropské komise ze dne 23. července 1996 o provádění článku 17 směrnice Rady o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (86/653/CEE) [COM(96) 364 final].

předchozí práci uvedeného zástupce. Právo obchodního zástupce na kompenzační odškodnění vzniklé škody stanovené v čl. 17 odst. 3 směrnice 86/653 tak závisí na jeho výkonu během trvání smlouvy a na výhodách, které má i nadále zmocnitel z této práce [11]. Odškodnění obchodního zástupce po zániku smlouvy je tudíž stále součástí povinnosti zmocnitele poskytnout protiplnění. Naproti tomu se rozumí samo sebou, že žádná náhrada nebude zástupci poskytnuta v případě, kdy neposkytl služby, které zakládají pro zmocnitele hospodářskou výhodu.

K povaze a právním účinkům stanovení zkušební doby

27. Zadruhé je třeba se zabývat povahou a právními účinky stanovení zkušební doby obecně.

28. I když je skutečností, že Soudní dvůr neměl dosud příležitost se vyjádřit k povaze zkušební doby v rámci smluv o obchodním zastoupení, z jeho judikatury v oblasti pracovního práva a zejména z rozsudku Nisttahuz Poclava [12] vyplývá, že zkušební doba má za cíl umožnit zaměstnavateli ověřit způsobilost a schopnosti pracovníka k výkonu funkcí, kterými je pracovník pověřen. Na rozdíl od smlouvy o obchodním zastoupení se pracovní smlouva vyznačuje povinností pracovníka poskytovat nikoliv výsledek, nýbrž službu. Obchodní zástupce vykonává své povolání nezávisle, zatímco pracovní smlouva implikuje vztah podřízenosti mezi zaměstnavatelem a pracovníkem. To je důvod, proč zkušební doba v rámci pracovní smlouvy umožňuje navíc formovat a vést nového pracovníka. Ve vztahu mezi zmocnitelem a obchodním zástupcem tato potřeba neexistuje.

29. Oba tyto druhy smluv jsou nicméně srovnatelné z hlediska jejich povahy *intuitu personae*. I smlouva o obchodním zastoupení zavádí trvalý smluvní vztah [13], který se vyznačuje vztahem důvěry mezi smluvními stranami. Z výše uvedeného vyplývá, že v rámci smlouvy o obchodním zastoupení vypadá usnadnění ukončení smlouvy případně proto, aby jedna ze stran nebyla vázána s druhou smluvní stranou, která neodpovídá jejím očekáváním, dokonce jako jediný cíl stanovení zkušební doby. Konečně se mi zdá důležité zdůraznit, že samotný smluvní závazek, tedy povinnost poskytovat plnění a protiplnění, není uvedeným stanovením dotčen. Jinými slovy, nelze mít za to, že smlouva o obchodním zastoupení není „s konečnou platností uzavřena“, dokud neuplynula zkušební doba. Smlouva je s konečnou platností uzavřena jejím podpisem.

K legalitě stanovení zkušební doby ve smlouvách o obchodním zastoupení

30. Nejprve je třeba se krátce zabývat otázkou, zda zkušební doba – obecně – může být stanovena stranami smlouvy o obchodním zastoupení upravené směrnicí 86/653. I když předkládající soud nepředložil svou předběžnou otázku v tomto smyslu, odůvodnění jeho předkládacího rozhodnutí, jakož i písemné vyjádření DTT, se soustředí především na tento aspekt.

31. Předkládající soud i DTT podle všeho předpokládají, že režim odškodnění stanovený v čl. 17 odst. 2 a 3 směrnice 86/653 se v případě zániku smlouvy ve zkušební době nepoužije. Konkrétněji mají za to, že smlouva, která stanoví zkušební dobu, není s konečnou platností uzavřena, což je důvod, proč se status obchodního zástupce prozatím neuplatní. Podle ustálené judikatury předkládajícího soudu se obchodní zástupce nemůže po celou dobu případné zkušební doby dovolávat práv, která mu přiznává směrnice 86/653.

11 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. dubna 2016, Marchon Germany (C-315/14, EU:C:2016:211, bod 33), a stanovisko generálního advokáta M. Poiarese Madura ve věci Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2005:641, bod 26).

12 – Rozsudek ze dne 5. února 2015 (C-117/14, EU:C:2015:60, bod 36).

13 – Viz rovněž čl. 1 odst. 2 směrnice 86/653.

32. DTT v této souvislosti tvrdí, že vzhledem k neexistenci zákazu stanovení zkušební doby ve směrnici 86/653 se status obchodního zástupce neuplatní z důvodu právních účinků přiznaných této zkušební době vnitrostátním právem. V tomto kontextu DTT tvrdí, že ani směrnice 86/653, ani judikatura Soudního dvora, která se k ní vztahuje, se o případné zkušební době nezmiňují, takže tato doba může být stanovena stranami smlouvy o obchodním zastoupení, a to v souladu s unijním právem.

33. Je přitom třeba připomenout, že pokud jde o unijní právo, směrnice 86/653 stanoví na základě čl. 288 odst. 3 SFEU pouze výsledek, jehož má být dosaženo, zatímco volbu formy a prostředků ponechává vnitrostátním orgánům. Jak vyplývá z druhého a třetího bodu odůvodnění této směrnice, jakož i z judikatury Soudního dvora, má tato směrnice za cíl zejména ochranu obchodních zástupců v jejich vztazích se zmocniteli [14]. V tomto ohledu je třeba uvést, že Soudní dvůr několikrát zdůraznil kogentní povahu režimu odškodnění stanoveného v článcích 17 až 19 směrnice 86/653 [15], který má za cíl – společně s pravidly stanovenými v článcích 14 až 15 této směrnice [16] – doplnit systém ochrany obchodních zástupců zavedený touto směrnicí [17]. Mimoto Soudní dvůr upřesnil, že pravidla o odškodnění stanovená v článcích 17 a 18 uvedené směrnice mají klíčový význam, neboť definují úroveň ochrany, kterou unijní normotvůrce považoval pro obchodní zástupce v rámci vytvoření jednotného trhu za rozumnou [18]. Z toho vyplývá, že ustanovení vnitrostátního práva musí přispívat k dosažení kategorického cíle směrnice 86/653, který spočívá v zaručení vysoké úrovně ochrany obchodnímu zástupci.

34. Směrnice 86/653 však neobsahuje žádnou zmínku ohledně případné zkušební doby. Pokud unijní právo nehovoří o její přípustnosti, kloním se k domněnce – stejně jako DTT, francouzská a německá vláda, jakož i Komise – že její stanovení spadá v zásadě do smluvní svobody stran. Nicméně vzhledem k harmonizačnímu cíli sledovanému směrnicí 86/653 nemůže být právními účinky, které jsou přikládány zkušební době ve vnitrostátním právu, vyloučeno uplatňování této směrnice a užitečný účinek práv, která jsou v ní zakotvena. Jinak by použitelnost kogentních pravidel směrnice 86/653 závisela na vnitrostátním právu [19].

Účinky zkušební doby na článek 17 směrnice 86/653

35. Je tedy třeba se zabývat možnými účinky zkušební doby na právo obchodního zástupce na odškodnění podle článku 17 směrnice 86/653 a určit meze, které je na ně případně třeba použít z hlediska kogentních pravidel této směrnice.

36. Působnost a dosah článku 17 směrnice 86/653 musí být určeny s přihlédnutím k jeho znění, jeho kontextu a jeho cílům [20]. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že podle judikatury Soudního dvora musí být článek 17 směrnice 86/653 vykládán s ohledem na účel sledovaný touto směrnicí a na systém, který zavádí [21].

14 – Rozsudek ze dne 23. března 2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, bod 19).

15 – Rozsudek ze dne 9. listopadu 2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, bod 21).

16 – Všechna výše uvedená ustanovení jsou totiž obsažena v kapitole IV směrnice 86/653, nadepsané „Uzavření a zánik smlouvy o obchodním zastoupení“.

17 – Viz mé stanovisko ve věci Marchon Germany (C-315/14, EU:C:2015:585, bod 24).

18 – Rozsudek ze dne 17. října 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 39).

19 – Kromě toho vyvstává otázka, zda je nezbytné stanovit zkušební dobu v případě, kdy taková doba ve skutečnosti nezjednodušuje podmínky ukončení smlouvy – zkrácením výpovědní lhůty – s tím, že zánik nemusí být ve všech případech odůvodněn.

20 – Rozsudek ze dne 16. dubna 2015, Angerer (C-477/13, EU:C:2015:239, bod 26 a citovaná judikatura).

21 – Viz zejména rozsudek ze dne 3. prosince 2015, Quenon K. (C-338/14, EU:C:2015:795, bod 21 a citovaná judikatura).

Znění směrnice 86/653

37. Za účelem provedení výkladu tohoto ustanovení je třeba vycházet především z jeho znění. V souladu s čl. 17 odst. 1 směrnice 86/653 členské státy přijmou opatření nezbytná, aby obchodní zástupce „po zániku smlouvy“ získal odškodnění nebo náhradu škody. Zánik smlouvy je tedy podmínkou, za které obchodnímu zástupci vzniká tento nárok. K tomu dochází tehdy, když strany ukončí plnění smlouvy, tedy svých vzájemných povinností.

38. K takovému účinku dochází tehdy, když se strana rozhodne ukončit – za případných zjednodušených podmínek [22] – smlouvu o obchodním zastoupení ve zkušební době. Jak jsem již zdůraznil, stanovení zkušební doby má za cíl usnadnit ukončení smlouvy proto, aby jedna ze stran smlouvy již nebyla zavázána s druhou smluvní stranou, která neodpovídá jejím očekáváním. Stejně tak není namístě se domnívat, že plnění smlouvy o obchodním zastoupení začíná až po uplynutí zkušební doby.

39. V tomto ohledu brání znění několika ustanovení směrnice 86/653, včetně článku 17 této směrnice, tomu, aby zkušební doba byla vykládána ve vnitrostátním právu jako doba, během které dosud nezačalo plnění smlouvy, takže status obchodního zástupce se neuplatní. Podle čl. 1 odst. 1 směrnice 86/653 se tato směrnice použije na právní a správní předpisy, které upravují vztahy mezi obchodními zástupci a zmocniteli, přičemž obchodním zástupcem je osoba, která je jako nezávislý zprostředkovatel trvale pověřena mimo jiné sjednávat prodej a nákup zboží pro jinou osobu. Vztah mezi obchodním zástupcem a zmocnitelem ve smyslu směrnice 86/653 tedy existuje od okamžiku, kdy byla smlouva, jejímž předmětem je prodej nebo nákup zboží jednou stranou smlouvy pro druhou stranu smlouvy, uzavřena, a to bez ohledu na to, zda je tato činnost vykonávána ve zkušební době.

40. Na základě článku 1 směrnice 86/653 je ochrana přiznaná touto směrnicí kogentní počínaje uzavřením smlouvy a nelze ji vyloučit jakýmkoliv smluvním ujednáním stran, jak uvádí článek 19 této směrnice, který stanoví, že strany se nemohou před zánikem smlouvy odchýlit od článků 17 a 18 téže směrnice v neprospěch obchodního zástupce. Vnitrostátní právo tedy nemůže kvalifikovat tuto smlouvu jinak než smlouvu o obchodním zastoupení. K vyloučení působnosti unijního práva nemůže dojít.

41. Mimoto je třeba poznamenat, že „trvalost“ povinnosti obchodního zástupce uložená v čl. 1 odst. 2 směrnice 86/653 není zpochybněna stanovením zkušební doby. Tato podmínka má za cíl vyloučit z působnosti směrnice 86/653 ojedinělou objednávku, která se netýká žádné jiné transakce v budoucnu [23]. Mimoto možnost ukončit smlouvu nezpochybňuje trvalost povinnosti, neboť stačí, aby měl obchodní zástupce za *úkol* vykonávat trvalé pověření i v situaci, kdy nebyl tento úkol uskutečněn z důvodu ukončení smlouvy zmocnitelem. Z toho vyplývá, že cílem zkušební doby není vytvořit za normálních okolností výhradně dočasnou situaci. Není tudíž namístě se domnívat, že na krátkou zkušební dobu se mechanismus odškodnění stanovený v článku 17 směrnice 86/653 nevztahuje, protože vztah není „trvalý“. Na základě funkce uvedeného mechanismu a cíle směrnice 86/653 se režim použije, pokud může zánik smlouvy způsobit obchodnímu zástupci ekonomickou škodu.

42. Je tedy třeba učinit závěr, že ukončení smlouvy ve zkušební době vede – stejně jako v případě smlouvy na dobu neurčitou – k „zániku“ ve smyslu článku 17 směrnice 86/653, který se vyznačuje zánikem primárních smluvních povinností.

22 – Ovšem nezjednodušených ve vztahu ke kogentním ustanovením směrnice 86/653.

23 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. března 2006, Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176, body 25 a 26), ve kterém Soudní dvůr především považoval počet transakcí uzavřených zástupcem za relevantní kritérium pro určení trvalosti zmocnění. V tomtéž směru viz Rott-Pietrzyk E., „Komentarz do Dyrektywy Rady nr 86/653 z 18 grudnia 1986 roku w sprawie harmonizacji praw państw członkowskich dotyczących niezależnych agentów handlowych“, *Problemy Prawne Handlu Zagranicznego*, Uniwersytet Śląski, t. 19/20, 2000, s. 245.

Obecná systematika směrnice

43. Tento závěr je podpořen systematickým výkladem článku 17 směrnice 86/653. Zkušební doba se týká nejen povinností, které vyplývají ze smlouvy, ale i podmínek jejího zániku. Vztahuje se na ni tedy stejná kategorie pravidel, jako jsou pravidla obsažená v článcích 14 a 15 směrnice 86/653, které upravují uzavření a zánik smlouvy o obchodním zastoupení. Zatímco smlouva na dobu určitou končí uplynutím doby trvání, smlouvu na dobu neurčitou lze ukončit výpovědí. Totéž platí pro smlouvu uzavřenou se stanovením zkušební doby s jedním rozdílem, a sice že podmínky ukončení mohou být případně [24] zjednodušené. Mechanismus a účinky ukončení zůstávají však stejné.

44. Pro veškeré případy týkající se zániku smlouvy upravené v článcích 14 a 15 směrnice 86/653 stanoví tato směrnice v článku 17 bez rozlišení jediný mechanismus odškodnění po zániku smlouvy. Z obecné systematiky směrnice 86/653 tak vyplývá, že se tento režim použije bez ohledu na postup, který vedl k zániku smlouvy.

45. Kromě toho zkušební doba nefiguruje mezi výjimkami z použitelnosti mechanismu odškodnění stanovenými taxativně v článku 18 směrnice 86/653. Podle tohoto ustanovení se náhrada uvedená v článku 17 této směrnice nevyplatí ve třech případech, a sice zaprvé tehdy, jestliže došlo k neplnění povinností ze strany obchodního zástupce, které by podle vnitrostátních právních předpisů opravňovalo k okamžitému zániku smlouvy, zadruhé tehdy, jestliže smlouvu vypoví obchodní zástupce, a zatřetí tehdy, jestliže obchodní zástupce po dohodě se zmocnitelem postoupí práva a povinnosti vyplývající ze smlouvy o obchodním zastoupení třetí osobě. Zánik smlouvy ve zkušební době nespadá do žádné z těchto kategorií. Mimoto Soudní dvůr již měl příležitost připomenout, že výjimky z pravidla článku 17 směrnice 86/653, stanovené v článku 18 této směrnice, musí být vykládány striktně [25], a nemohou tedy být rozšířeny na takovou novou kategorii, jako je zrušení smlouvy ve zkušební době.

Cíl směrnice 86/653

46. Z hlediska cíle směrnice 86/653, jak bylo připomenuto v bodě 33 tohoto stanoviska, z dotčeného systému odškodnění vyplývá, že tento systém vylučuje jakýkoliv výklad článku 17 uvedené směrnice, který by se mohl ukázat jako výklad v neprospěch obchodního zástupce [26]. Pokud jde o použití článku 17 směrnice 86/653 předkládajícím soudem v případě zániku smlouvy o obchodním zastoupení v dohodnuté zkušební době, nemůže připuštění stanovení takové doby vést k tomu, že obchodní zástupce bude zbaven práv, která má na základě článku 17 směrnice 86/653. Z toho vyplývá, že je zásadně nepřípustné zcela vyloučit nárok obchodního zástupce na odškodnění na základě režimu zavedeného článkem 17 směrnice 86/653, pokud k zániku smlouvy o obchodním zastoupení dojde ve zkušební době, která je stanovena v dané smlouvě.

47. Kogentní povaha mechanismu chránícího práva obchodního zástupce je potvrzena článkem 19 směrnice 86/653, který stranám zakazuje odchýlit se od článků 17 a 18 téže směrnice v neprospěch obchodního zástupce [27]. Úprava smlouvy stanovením zkušební doby, během které se režim zavedený články 17 a 18 směrnice 86/653 nepoužije, přitom jasně představuje takovou odchylku.

24 – Ovšem nikoliv zjednodušených ve vztahu ke kogentním ustanovením směrnice 86/653.

25 – Rozsudek ze dne 28. října 2010, Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:647, bod 42).

26 – Rozsudek ze dne 26. března 2009, Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, bod 21).

27 – Viz rovněž rozsudek ze dne 9. listopadu 2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, bod 22).

48. Kromě toho, a jak právem uvedla německá vláda a Komise, vyloučení použití mechanismu odškodnění stanoveného v článcích 17 a 18 směrnice 86/653 pouhým stanovením zkušební doby by otevřelo prostor pro zneužívání. Mohlo by motivovat zmocnitele k obcházení pravidel týkajících se ochrany obchodního zástupce stanovováním dlouhých zkušebních dob, po jejichž uplynutí by nebyla obchodnímu zástupci vyplacena žádná náhrada za obchody, které obchodní zástupce svému zmocniteli zprostředkoval.

49. Tento výsledek by byl v rozporu s kogentními ustanoveními směrnice 86/653 ve dvou ohledech, neboť odepření jakéhokoliv odškodnění v případě zániku smlouvy o obchodním zastoupení ve zkušební době by vedlo k tomu, že by výjimky z požívání přiznaných práv – taxativně stanovené v článku 18 směrnice 86/653 – byly rozšířeny, a současně by byla snížena úroveň ochrany sledovaná touto směrnicí.

50. Konečně použitelnost mechanismu odškodnění stanoveného v článku 17 směrnice 86/653 od počátku zkušební doby nevede k tomu, že by vztah obchodního zastoupení nemohl být nikdy zrušen bez zaplacení odškodnění, takže by zájmy zmocnitele nebyly dostatečně zohledněny. Článek 17 odst. 2 písm. a) směrnice 86/653 totiž kategoricky a bez předchozí výjimky stanoví odškodnění, ale pouze tehdy, „jestliže“ činnost obchodního zástupce vedla k podstatnému rozvoji obchodních vztahů zmocnitele s dopady i po uplynutí doby trvání smlouvy o obchodním zastoupení. Zaplacení tohoto odškodnění musí být mimoto spravedlivé s ohledem na všechny okolnosti [28]. V tomto ohledu je třeba připomenout, jak bylo konstatováno v bodě 26 tohoto stanoviska, že režim odškodnění představuje odměnu na základě výkonu obchodního zástupce. Pokud tedy musí být podle těchto kritérií odškodnění poskytnuto, pak skutečnost, že smlouva byla ukončena ve zkušební době, nestačí k vyloučení zaplacení odškodnění. Konečně, zánik smlouvy ve zkušební době může mít stejný účinek jako zánik smlouvy uzavřené na dobu neurčitou, a sice ekonomickou škodu. Naproti tomu, pokud nejsou splněny podmínky stanovené v čl. 17 odst. 2 a 3 směrnice 86/653, nemusí být obchodnímu zástupci přiznáno žádné odškodnění, a to bez ohledu na to, zda k zániku smlouvy došlo ve zkušební době. To vyplývá rovněž ze skutečnosti, že cílem režimu odškodnění není sankcionovat zánik smlouvy, nýbrž odškodnit obchodního zástupce za jeho plnění v minulosti, která budou mít ještě dopad na budoucí obchody zmocnitele.

Závěry

51. S přihlédnutím ke všem výše uvedeným úvahám navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžnou otázku položenou Cour de cassation (Kasační soud, Francie) odpověděl následovně:

„Směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců musí být vykládána v tom smyslu, že se článek 17 této směrnice uplatní i v případě, že k zániku smlouvy o obchodním zastoupení dojde ve zkušební době, která je v této smlouvě stanovena.“

28 – Rozsudek ze dne 28. října 2010, Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:647, bod 44).